

gyakorlathoz pedig: *Multimédia. Több mediális összetevővel rendelkező irodalmi szövegek elemzése II.* Budapest, OKSZI, 1998. 34-36., valamint PETŐFI S. JÁNOS – BENKES ZSUZSA: A multimediális szövegek megközelítései. Pécs, *Iskolakultúra*, 2002. 44-47.)

Benkes Zsuzsa

William Shakespeare: *Szonettek* Justus Pál fordításában

Az illusztrációkat Balla Margit készítette

Európa Könyvkiadó, Budapest

E fordításról a kötet borítólapjának belső oldalán a következőket olvashatjuk.

William Shakespeare 1609-ben – kalózkiadásban – megjelent szonettciklusa a világirodalom legrejtelmesebb művei közé tartozik, népszerűségével talán csak Catullus és Villon versei vetekedhetnek. Shakespeare életművén belül is csak a Hamletet övezi hasonlóan felfokozott érdeklődés.

Magyarul több teljes fordítása is olvasható: a 19. században Győri Vilmos és Szász Károly (1880), majd Ferenczy Zoltán (1916 – 1922), Szabó Lőrinc (1921), később Keszthelyi Zoltán (1943) fordította le a teljes szonettciklust.

Justus Pál (1905 – 1965) társadalomtudós, költő, műfordító, a Szociáldemokrata Párt

egyik vezetője, országgyűlési képviselő 1956-ban adta közre a saját fordításait, melyeket a megelőző évek tragikus körülményei között készített. Justust a koncepciós perek során 1949-ben bebörtönözték, és csak 1955-ben szabadult. A szonettekét börtönévei alatt fordította egy oxfordi kiadás és egy szótár segítségével – fejből, papírfecnikre. E fordítások értéke azonban, mint azt az olvasó is tapasztalhatja, nem az alkotás ellenében ható körülményekben rejlik: Justus méltó és egyéni változatot teremtett.

E leírás kiegészítéseként figyelmet érdemelnek Justus Pál előszavának bevezető mondatai is:

Nem kívánok azokra a különleges körülményekre hivatkozni, amelyek között a Shakespeare-sonettek fordítását végeztem. E körülmények érdektelenek az eredmény megítélésének szempontjából. Emellett úgy érzem, hogy a hátrányon kívül egyben-másban előnyt is nyújtottak számomra. Nemcsak a maximális koncentráció, az átélés lehetőségére – vagy kényszerére – gondolok itt, hanem arra is, hogy például Szabó Lőrinc fordításai nem álltak rendelkezésemre. Ha e fordítások kezemből vannak, talán hozzá sem fogok a munkához. Így azonban csak utólag hasonlíthattam össze a magam megoldásait Szabó Lőrinc fordításaival, s az összehasonlítás alapján csupán annyit változtattam saját munkámon, hogy néhány véletlen egyezést kiküszöböltem, még akkor is, ha csak gyengébb megoldást tudtam adni helyette.

Ebben a rövid ismertetésben azonban nem e fordítás körülményeivel s nem is a különböző szerzőktől származó fordítások intertextuális kapcsolataival kívánok foglalkozni, bár az se lenne érdektelen feladat, hanem azzal, hogy néhány példával Balla Margit illusztrációinak jellegét érzékeltessem.

III.

*Pillants tükrödbe, s mond saját arcodnak:
Ideje már, hogy mását megteremtse?
Mert ha szépséged most meg nem ifjodhat,
Miattad ér sok asszonyt balszerencse.
Mert hol a szép nő, kinek boldog méhe
Be ne fogadná boldog magvadat?
S milyen férfi, kinek konok önzése
Sírként zárná a késő sarjakat?
Anyád tükre vagy, benned, hogy idézze
Régmúlt szépsége bájos tavaszát:
Öregkorod ablakán át így nézd te
Már ráncosan, mi szép az ifjuság.
De ha úgy élsz, hogy neved sem idézik,
Egyedül halsz meg, s képed is enyészik.*

A fordításkötet borítólapját és belső címlapját díszítő illusztrációkon kívül tíz szonett teljes oldalú képverssé formált fekete-fehér változata található a kötetben, ezek sorszámai rendre a következők: III., XXII., LXXIII., XCIII., CIV., CXXVIII., CXXXIII., CXLI., CXLIV., CXLVIII.

A borítólapon található színes illusztrációt annak ismertetésem elején elhelyezett (kicsinyített) fekete-fehér mása kívánja érzékeltetni. Hasonló motívumú kisalakú fekete-fehér illusztráció található a belső címlapon. E két illusztrációval rokonítható a CXXXIII. és a CXLI. szonett szív és kéz motívummal díszített képversváltozata. (E szonettek szövege 'kulcs-szerepet' tölthet be az első két illusztráció értelmezésekor.)

XXII.

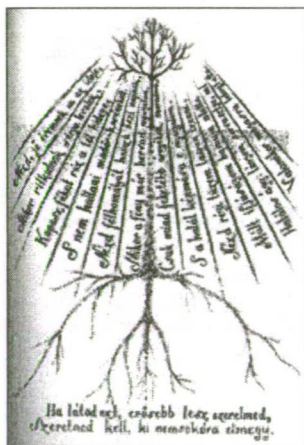
Nem, hiszem, tükröm bármint magyarázná,
 Hogy vénülök, amíg ikertestvéred
 Az ifjúság – de arcodon barázdák
 Ha lesznek, tudom, tűnik már az élet.
 Mert egész ifjú szépség, a fennen
 Tündöklő, mind az én szívemre árad.
 Mely benned lüktet, mint a tiéd bennem:
 Hogyan lehetnék hát idősebb nálad?
 Ezért szerelmem, úgy vigyázz magadra,
 Mint nem magamra, rád én ügyelek,
 Szerelmes szíved gyengéden ringatva,
 Mint gondos dajka síró gyermeket.
 Ha szíved meghal, meghal a tied,
 Nem azért adtam, hogy majd visszavedd.

A III., XXII., LXXIII. és CIV. szonett alábbiakban bemutatott képversváltozatai között páronkénti intertextuális (és 'inter-vizuális') kapcsolat áll fenn: az első kettő között a 'tükör', a második kettő között a fa motívum révén.

LXXIII.

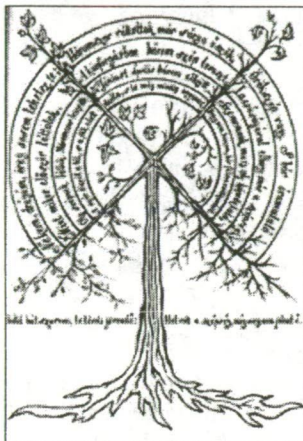
Nézd, jó évennek az az ideje,
 Mikor ritkulnak sárga levelek,
 Kopasz fákat ráz a tél hidege,
 S nem hallani madár-karéneket.
 Nézd félhomályát hosszú őszi napnak,
 Mikor a fény már hervad nyugaton,
 Csak mind feketébb árnyékok maradnak,
 S a halál képmása e nyugalom.
 Nézd régi tüzem lassan izzani,
 Múlt ifjúságom hamuja alatta
 Halálos ágy: lángom sorvasztja, mi
 Valamikor magasan lobogtatta.
 Ha látod ezt, erősebb lesz szerelmed,
 Szeretned kell, ki nemsokára elmegy.

A XCIII. szonett képversváltozata meglehetősen komplex: az első hat sorból alkotott téglalap alakú keretben kígyóformában elhelyezett következő négy sor, a kígyó forma által közrefogott (az utolsó előtti két sorból formált) szív, majd az abban szem formában elhelyezett utolsó két sor alkotja. A CXXVIII. szonett globális megjelenési formája egy hárfa, mögötte egy ajakkal, előtte hárfázó kézzel. A CXLIV. szonett képversváltozata a tükör motívumokkal rokonítható motívumú. Végül a CXLVIII. szonett képversváltozatát egy átlójára állított négyzetet alkotó sorok, valamint az e négyzetben elhelyezett (az utolsó előtti négy sorból formált) szem forma alkotják.

CIV.

Nekem, drágám, öreg sosem lehetsz te?
 Mint mikor legelőször láttalak,
 Oly szépnek látlak. Háromszor leszedte
 A nyár díszét a tél, s a fák alatt
 Háromszor váltottak már sárga ősök
 A körforgásban három szép tavaszt,
 Júniust Április három előzőtt
 Azóta, s te még mindig ugyanaz,
 Örökszép vagy. S bár óramutató
 Lassúságával elhagy már a szépség,
 Szememnek ma is oly kápráztató
 Hogy nem hiszem, bár félem csökkenését.
 Halld hát szavam, te távoli jövőd.
 Hol volt a szépség, míg meg nem jelent ő.

A képversváltozatok átmenetet képeznek az illusztrált szövegek és a kizárólag a szöveg verbális anyagából formált (szigorú értelemben vett) képversek között. Mint ilyenek a verbális és képi elemekből alkotott statikus multimediális szövegek sajátos megjelenési formáját képezik.

Petőfi S. János

Nagy László: Csodafu-szarvas

Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1977. 128 p.

Kass János rajzaival

Nagy László *Csodafiu-szarvas* című verseskötete mintegy hetvenhárom költeményt (közülük kettőt csak részleteiben) és tizenkilenc illusztrációt tartalmaz. A kötet anyagához POMOGÁTS BÉLA írt utószót, az illusztrációkat Kass János készítette.

A versek java része Nagy László költészetének korai időszakából származik, többnyire a *Galambcsőrök* (1944 – 1945), *Az angyal és a kutyák* (1944 – 1946), a *Májusfák* (1947 – 1952), valamint *A nap jegyese* (1952 – 1954) című ciklusból, néhány a kései *Vidám üzenetekből* (1973 – 1977), de olyan költemények is szerepelnek a kiadványban, amelyek a gyűjteményes kötetekből (például a *Versek és versfordításokból*) kimaradtak. Kass János illusztrációi a következőkhöz készültek: „Anyám ül, mint egy óriás” (*Az angyal és a kutyák*), „Repülő” (*Májusfák*), „Karikáznak az ördögök” (*Galambcsőrök*), „Egy kék lepke meg egy sárga” (*Májusfák*), „Nap hanyatlik” (*Az angyal és a kutyák*), „Csodafiu-szarvas” (*Az angyal és a kutyák*), „Vadászok lépnek” (*Vérugató tündér*), „Tenger” (*Májusfák*), „Zápor után” (*Galambcsőrök*), „A héja és a sármány” (*A nap jegyese*), „Kiscsikó-sirató” (*Galambcsőrök*), „A szomorú ökrök” (*Galambcsőrök*), „Dombon” (*Májusfák*), „Tengeritörök” (*Májusfák*), „Korai készülődés” (*A nap jegyese*), „Tavaszi dal” (*Májusfák*), „Tűz” (*Himnusz minden időben*), „Májusfák” (*Májusfák*) és „Játék karácsonykor” (*A nap jegyese*).